

U IME ZIGOTE, EMBRIJA I FETUSA: PRAVNA I MEDICINSKA PRISILA NAD ŽENAMA U TRUDNOĆI I PORODU

UVOD

PAŽNJA ! Ne radi se samo o nastojanju da se, u ime zigote, embrija i fetusa, ženama oduzme pravo na prekid trudnoće, koje nam je svima već dobro poznato. U ime zigote, embrija i fetusa kriminaliziraju se i trudnice koje namjeravaju i žele roditi! A njihov krimen može biti i spontani pobačaj i rođenje mrtvog djeteta i rana smrt novorođenčeta! Optužbe mogu biti čak i za ubojstvo! Kazne mogu biti višegodišnji do doživotni zatvor! Prisilno zatvaranje u zdravstvene ustanove ili ustanove za liječenje ovisnosti kao i privremeno ili trajno oduzimanje roditeljskih prava također su na repertoaru.

U najnovije vrijeme postalo je moguće ženama u trudnoći osporiti i oduzeti mnoga temeljna ljudska prava koja su garantirana svim ostalim ljudima! **U ime zigote, embrija i fetusa trudnica može izgubiti slobodu, pravo na privatnost, autonomiju, tjelesni integritet, pravo na zdravlje, informirani pristanak ili odbijanje, pravo na zaštitu od okrutnog i nečovječnog postupanja, pravo na pravedno suđenje, pravo na rad, roditeljska prava,... pa čak i pravo da umre kao drugi ljudi!**

Poznato je, iako to olako zaboravljamo, da su kroz historiju žene bile često proganjane zbog svojih seksualnih i reproduktivnih osobina; kao vještice, čarobnice, bludnice, zavodnice, preljubnice, zbog pobačaja... Kazne su bile drakonske: kamenovanje do smrti, utapanje, spaljivanje na lomači...

Spolna i reproduktivna prava žena priznata su tek zadnjih 50-tak godina.

Ali da se i u trećem mileniju, u XXI stoljeću, žene kažnjava doživotnim ili dugogodišnjim zatvorom zbog nepovoljnih ishoda trudnoće (npr. spontani pobačaj, mrtvorodenče, rana novorođenačka smrt) i da zbog trudnoće mogu biti izložena raznim pravosudnim i medicinskim prisilama čini se nevjerovatnim i nezamislivim! Ali se upravo to događa!

Spomenute prakse nisu bolesna fantazija, nego se već godinama dešavaju, najviše u SAD. Kao i mnoga druga "civilizacijska dostignuća" iz "kolijevke demokracije i ljudskih prava", prelaze Veliku Baru i približavaju se i našim krajevima. Mnogo je takvih slučajeva u onim državama Latinske Amerike u kojima je svaki pobačaj zabranjen, nađe se toga i u Velikoj Britaniji, a upravo ovih dana put im se možda otvori i u Poljskoj. Donosi ih pokret za priznavanje osobnosti zigote, embrija i fetusa, koji na račun arbitrarno proglašanih prava ploda ženama odriče njihova spolna i reproduktivna prava, kao i brojna druga temeljna ljudska prava (pravo na slobodu, pravo na privatnost, autonomiju, tjelesni integritet, pravo na zdravlje, pravo na informirani pristanak ili odbijanje medicinskih intervencija, pravo na zaštitu od okrutnog i nečovječnog postupanja, pravo na pravedno suđenje, pravo na rad, roditeljska prava, ... pa čak i pravo da umre kao drugi ljudi!). Radi se o dvostrukoj diskriminaciji žena: kao žene i kao trudnice.

U aktualnoj kampanji za zabranu ili barem otežavanje dostupnosti sigurnog i legalnog pobačaja u Hrvatskoj, koje u ime zigote, embrija i fetusa vode Katolička crkva i desne politike, važno je da hrvatska javnost ima potpunu informaciju o svemu što iz toga proizlazi. Zabrana namjernog pobačaja je samo vrh ledene sante - namjerni pobačaj je samo najlakša meta za odstrel. Iza zabrane namjernog pobačaja valjaju se mnoge druge restrikcije i represije, koje su za sada ispod razine radara javnosti. O tome govorimo u ovom članku pretežno na primjerima iz SAD. Jer, najprije žene, a s njima i muškarci zainteresirani za slobodno odlučivanje o rađanju potomstva, ne bi trebali nasjesti na mizogine manipulacije emocijama i znanošću koje križari za prava zigote, embrija i fetusa izdašno koriste. Tek informiranim uvidom u cjelokupnost problema ljudi mogu spriječiti donošenje zakona i propisa koji bi u praksi mogli degradirati temeljna ljudska prava veće polovice hrvatskog građanstva i osujetiti željene ciljeve:

- 1/ da trudnoća bude slobodan izbor žene,
- 2/ da rađanje djece bude i ostane slobodno i dobrovoljno,
- 3/ da djeca koja su rođena budu dobrodošla, voljena, pažena i zbrinuta i
- 4/ i da žena, trudna ili ne, uživa sva temeljna ljudska prava jednako kao i muškarac.

KRIMINALIZACIJA SPONTANOG POBAČAJA, MRTVOROĐENJA I RANE SMRTI NOVOROĐENČETA

Od 80-tih godina XX stoljeća, ere tzv. "crack-beba" i početka Nixonovog (neuspjelog) "rata na droge", u SAD su žene koje su u trudnoći uzimale droge optuživane i suđene po raznim modifikacijama i slobodnim interpretacijama državnih zakona donesenih radi zaštite djece od zlostavljanja ili za kažnjavanje uživanja/dilanja drogama. Većina prvostupanjskih presuda izrečenih trudnicama po tim zakonima viši su sudovi odbacivali, s obrazloženjem da se ne odnose na fetus u maternici (npr. prva presuda Jennifer Clarice Johnson, Florida, donesena 1989., ukinuta 1992.).

Važeća je ostala samo presuda Corneliji Whitner iz Južne Karoline, donesena 1992.godine.

Cornelia Whitner je bila samohrana majka dvoje djece. Bila je ovisnica o crack-kokainu, a bavila se je prostitucijom i krađama. Kad je zatrudnila s trećim djetetom, Tevinom, stariji sinovi su joj oduzeti zbog zanemarivanja i udomljeni kod članova njezine obitelji. Sud joj je odredio probaciju i odvikavanje od droge i alkohola, a u slučaju kršenja dosuđenih odredbi, 10 godina zatvorske kazne. Međutim, kad se nešto kasnije, 1992.godine, rodio Tevin, bio je pozitivan na kokain. Oduzet je majci, a ona je optužena za zanemarivanje djeteta i osuđena na 8 godina zatvora. Nakon žalbe Višem sudu, koju je u ime Cornelije podnijela udruga za građanska prava, Cornelija je 1993. godine, nakon 19 mjeseci provedenih u zatvoru oslobođena. Sud je utvrdio da je zakon o zlostavljanju djece pogrešno promijenjen; ne odnosi se na fetus nego na djecu koja su rođena, pa Cornelija ne može biti osuđena za nepostojeće kazneno djelo. 1994. državni tužitelj Južne Karoline nastavio je progon Cornelije pred Vrhovnim sudom Južne

Karoline. Taj sud je prihvatio protezanje definicije djeteta na vijabilni fetus u maternici i primjenu zakona o zlostavljanju i zanemarivanju djeteta na fetus. Prvostupanjska presuda na 8 godina zatvora je 1996. godine vraćena na snagu. Zastupnici Cornelije Whitener žalili su se Vrhovnom sudu SAD, ali je on odbio odlučivati o tom slučaju. Nakon presude Corneliji Whitener, još su mnoge žene u SAD optužene i osuđene zbog ugrožavanja ploda u maternici ili zbog smrti fetusa u trudnoći. Optužnice uključuju kaznena djela trgovanja drogama, davanja droge maloljetnicima (plodu kroz pupčanic !), zlostavljanje djeteta, ugrožavanje djeteta, pokušaj ubojstva i ubojstvo.

Prva žena koja je u SAD osuđena za ubojstvo zlostavljanjem djeteta jer je u 8,5 mjesecu trudnoće rodila mrtvorodenčice bila je **Regina McKnight** 2001. godine. Ovdje je prvi put južnokarolinški zakon o zaštiti djece od zlostavljanja interpretiran tako da se odnosi i na vijabilni fetus u maternici (fetus u dobi sposobnoj za život izvan maternice). Kako probni slučaj odabrana je žena s društvene margine, za koju se predmijevalo da u javnosti neće pobuditi mnogo suosjećanja i identifikacije. Regina McKnight u vrijeme događaja imala 22 godine i dvoje djece. Bila je Afro-Amerikanka, mentalno zaostala, nezaposlena, beskućnica, izložena zlostavljanju u vezi i ovisna o kokainu. Godine 1999. je prijevremeno rodila mrtvu djevojčicu. Zbog nalaza metabolita kokaina u tkivu mrtvorodenčeta osuđena je 2001.godine na 12 godina zatvora zbog ubojstva. Na temelju zastarjelih i netočnih informacija o djelovanju kokaina na plod, a bez razmatranja drugih potencijalnih uzroka smrti ploda (kasnije je utvrđena intrauterina infekcija), osuda je donesena u 15 minuta. Nakon višegodišnje pravne bitke, koju su u ime osuđenice vodile brojne građanske udruge, viši sud je utvrdio da optuženica nije imala fer suđenje i da je sud zaključke o uzročnoj vezi uživanja kokaina u trudnoći i smrti fetusa donio na temelju zastarjelih i netočnih podataka, te je naložio ponavljanje postupka. Regina je umjesto novog suđenja prihvatila nagodbu. Za njezino priznanje manjeg zločina sud ju je 2008. godine oslobodio nakon do tada odslužene kazne. Tako je nakon 6 godina sužanjstva puštena na slobodu !

Od 01. travnja 2004. (Bush jr.) u SAD postoji savezni **Zakon o nerođenim žrtvama nasilja** (The Unborn Victims of Violence Act). Taj zakon priznaje fetus u maternici kao legalnu žrtvu nasilja, " ako ozljeda ili smrt fetusa nastupi pri počinjenju nekog federalnog nasilnog zločina". Zakon definira "dijete in utero" kao "člana vrste Homo sapiensa, u svakom stadiju razvoja, koji se nosi u maternici". Legalni pobačaj je (za sada) izrijekom isključen od kriminalizacije. Najmanje 38 američkih saveznih država imaju svoje pandane spomenutom federalnom zakonu, tzv. zakone o fetalnom homicidu ili feticidu. Neki od tih zakona definiraju fetus kao osobu "u svrhu kažnjavanja izvršitelja kaznenog djela". U najmanje 23 države ti zakoni obuhvaćaju i najranije razdoblja trudnoće. Od kriminalizacije je (za sada) isključen legalni pobačaj (u SAD legaliziran 1973.). Primarna intencija zakona bila je potpunija zaštita žene nad kojom je u trudnoći počinjeno nasilje dovelo do pobačaja ili smrti fetusa. Ti su zakoni trebali služiti strožem kažnjavanju onih koji vrše nasilje nad trudnicom, najčešće nasilnih partnera, a ne zaštititi fetusa. Umorstvo je, naime, vodeći uzrok smrti trudnih žena u SAD! U zadnje vrijeme ovi zakoni su okrenuti protiv onih koje su trebali štititi. U ime zigote, embrija i fetusa primjenjuju se za sudski progon trudnica!

Rennie Gibbs je bila 16-godišnja afro-američka maloljetnica iz Mississippija, SAD, kada je u studenom 2006. godine u 36. tj. trudnoće rodila mrtvu nedonošenu djevojčicu s pupkovinom omotanom oko vrata. Početkom 2007. godine optužena je za homicid, nakon što su u tijelu mrtvorodenčeta nađeni metaboliti kokaina. Brojni drugi mogući uzroci mrtvorodenosti nisu uopće istraživani (infekcije, asfiksija zbog pupkovine omotane oko vrata...). Kao "izopačeni ubojica" osuđena je 2011. godine na doživotni zatvor! Godine 2014., viši sud je odbacio optužbu za ubojstvo, ali je ostavio mogućnost nove tužbe za nehote ubojstvo, koje se kažnjava s maksimalno 20 godina zatvora. Nema podataka da je nova tužba protiv Rennie Gibbs podignuta.

Michelle Marie Greenup je bila je 26-godišnja Afro-Amerikanka iz Lousiane. 2004 godine javila se u bolnicu zbog vaginalnog krvarenja i bolova u trbuhu. Liječnik je posumnjao na nedavni pobačaj ili porod i obavijestio policiju. Michelle je pod pritiskom "priznala" da je rodila živo dijete, koje je umrlo jer ga nije dobro njegovala. Optužena je za ubojstvo i zatvorena. Njezin odvjetnik je kasnije našao medicinsku dokumentaciju koja je pokazala da je od liječnika dobila Depot Proveru, lijek koji može izazvati pobačaj kod trudnice. Također je utvrđeno da se radilo o pobačaju ploda starog 12-15 tjedana koji nikako nije mogao biti živorođeno novorođenče. Optužnica za ubojstvo je povučena, ali je Michelle puštena iz zatvora tek nakon što je priznala optužbu za "nepravilno odlaganje ljudskih ostatata".

Zakon o kemijskom ugrožavanju djeteta pojavio se 2006. godine, najprije u Alabami. Svrha donošenja bila je zaštita djece od izlaganja metamfetaminu, zbog njegove sve učestalije proizvodnje u ilegalnim "met-laboratorijima" u privatnim kućama i garažama. Zločin je definiran kao "svjesno, nemarno ili namjerno" ... "izlaganje djeteta okolini u kojoj se proizvode ili distribuiraju kontrolirane kemijske substance". Iako zakon nigdje izričito ne spominje fetus nego samo dijete, državni tužitelji počeli su odmah podnositi tužbe protiv žena koje su upotrebljavale droge u trudnoći za "kemijsko ugrožavanje fetusa". Definiciju "djeteta" su protegnuli na fetus, a terminom "okolina" označili su maternicu. Ovisnost o drogi počelo se tretirati kao kriminalni čin a ne kao bolest. Umjesto liječenja i psihosocijalne pomoći trudnim ovisnicama, šalje ih se iza rešetaka i najčešće im se oduzimaju djeca! Slične zakone donijele su postepeno gotovo sve američke savezne države. Samo u Alabami, od donošenja zakona suđeno je 500-tinjak trudnica i mladih majki (<https://www.propublica.org/article/when-the-womb-is-a-crime-scene>). Kazne su drakonske: u Alabami 1-10 godina zatvora ako kod djeteta nisu utvrđeni znakovi oštećenja, 10-19 godina ako dijete ima znakove oštećenja i 10-99 godina ako dijete umre. Ovi zakoni se primjenjuju vrlo različito od države do države, a širina primjene je također vrlo varijabilna. Koriste se i kod uzimanja legalnih supstanci u trudnoći, i kada negativni učinci na fetus nisu znanstveno utvrđeni, i kada novorođenče ne pokazuje nikakvih znakova oštećenja i kada autopsija mrtvorodenčeta ne nalazi sigurne uzroke smrti fetusa. Na udaru se mogu naći i trudnice u programu liječenja ovisnosti metadonom i trudnice koje boluju od raznih bolesti zbog kojih uzimaju propisane legalne lijekove (npr. epilepsija, depresija).

Godine 2014. Tennessee je postao prva američka država koja je izriječno kriminalizirala uzimanje droge u trudnoći. Novim zakonskim propisom SB 1391 moguće je kazniti ženu čije novorođenče je pozitivno na drogu zatvorskom kaznom u trajanju do 15 godina (<http://www.politicalresearch.org/2015/09/17/using-the-war-on-drugs-to-arrest-pregnant-women/#sthash.LCT8fE0U.dpuf>).

Zakoni o kemijskom ugrožavanju djeteta izrodili su se od svoje prvotne svrhe zaštite djece u opasan spoj "rata na droge" i pokreta za priznavanje osobnosti fetusa uperen protiv trudnih žena. Na krilima predrasuda i masovne histerije ti zakoni s lakoćom pogađaju već demoniziranu populaciju žena-ovisnica koju malo tko štiti i koja nije ni na koji način organizirana da bi se štitila sama. Zato su optužbe i presude prema tom zakonu nebranjeni kanal za postepeno instaliranje pravnog subjektiviteta fetusa odvojenog od žene i jačeg od postojećeg ženinog pravnog statusa. Sudeći prema najnovijoj objavi američkog Centra za kontrolu bolesti i prevenciju (CDC) iz kolovoza 2016., po kojoj se incidencija novorođenačkog apstinencijskog sindroma povećala za 383% u razdoblju od 2000 do 2013. godine, navedeni zakoni do sada nisu polučili drugi učinak osim punjenja zatvora ženama i nahodišta djecom. Ovdje navodimo nekoliko primjera primjene zakona o kemijskom ugrožavanju djeteta.

Tako je npr. **Casey Shehi** iz Alabame, 2014. godine optužena za kemijsko ugrožavanje djeteta zbog povremenog uzimanja Valijuma u trudnoći, iako njezin četiri tjedna prerano rođeni sin nije pokazivao nikakvih znakova oštećenja i iako su benzodijazapami legalni lijekovi koji se propisuju i u trudnoći. Optužnica je odbačena i suđenje nije provedeno, ali je Casey ipak u jednom času bila optužena, uhapšena, stavljena u lisičine pred svojim kolegama na radnom mjestu, odvedena u zatvor, a njena je slika objavljena je na internetu. U tom razdoblju njezin bivši suprug uspio je dobiti samostalno starateljstvo nad njezinim 3-godišnjim sinom, o kojem se do tada ona sama starala. Casey Shehi do danas vodi bitku za svoje roditeljsko pravo.

Slučaj poznat samo kao **Jane Doe** odnosi se na 29-godišnju ženu koja je 2015. godine u Alabami zatrudnila, odlučila prekinuti trudnoću i započela dogovarati obavljanje pobačaja. Istovremeno je uhapšena zbog uživanja droga. Kada je u zatvoru zatražila da joj se omogući legalni prekid trudnoće u prvom tromjesečju, optužena je za kemijsko ugrožavanje fetusa. Zapriječena joj je kazna od 1 do 99 godina zatvora. Od Suda za maloljetnike (maloljetnik je valjda fetus, jer žena ima 29 godina) je zatraženo da joj oduzme roditeljska prava nad fetusom u maternici ! Fetusu je postavljen pravni zastupnik. Detalji suđenja Suda za maloljetnike su tajni, ali je poznat epilog ove bizarne pravne storije. Umjesto suđenja i zatvorske kazne, žena se predomislila i odlučila zadržati trudnoću, roditi dijete i podvrgnuti se liječenju ovisnosti !

Bei Bei Shuai je kineska legalna imigrantica u SAD. Prije događaja o kojem je riječ živjela je s mužem u Indijani 10 godina. Razvela se od muža i ušla je u vezu s novim partnerom. Muškarac je bio oženjen, ali joj je obećavao brak. Obećanje nije održao, nego ju je napustio. Zbog toga je ona u 32. tj. trudnoće pokušala samoubojstvo pomoću otrova za štakore. Spašena je pravovremenom intervencijom, ali je

fetus tjedan dana kasnije pokazao znakove ugroženosti. Učinjen je hitni carski rez i u 33. tj. trudnoće rođena je djevojčica Angel. Međutim, živjela je nepuna dva dana i umrla je zbog masivnog krvarenja u mozak. Bei Bei Shuai je 2011. godine, nekoliko dana po porodu uhapšena i pritvorena. Pokušaj samoubojstva u SAD nije kažnjiv, ali je Bei Bei Shuai optužena za ubojstvo fetusa, za koje je maksimalna kazna 45 godina zatvora. U zatvoru je zadržana 435 dana a onda je puštena da se brani sa slobode uz jamčevinu od 50 000 \$. Godine 2013. Shuai je priznala manju krivnju, pa je u zamjenu dobila novu presudu na vremensku kaznu zatvora koju je dotada odslužila.

Godine 2013. Palrow i Flawin publicirali su iscrpniji izvještaj o sudskim postupcima protiv trudnica izloženih hapšenjima i prisilnim intervencijama zbog navodnog ugrožavanja ili ubojstva fetusa u SAD, za razdoblje od 1973. do 2005. godine. Pobrojeno je 413 slučajeva sa sudskim epilogom, uz napomenu da je stvarni broj daleko veći i obrazloženje zbog čega je nemoguće iznaći sve takve slučajeve (Paltrow L.M and Flawin J. Arrestes of and Forced Interventions on Pregnant Womens in the US 1973-2005: Implications for Womne's Legal Status and Public Health. Journal of Health Politics, Polica and Law. Vol. 38, No. 2, April 2013, str. 299-344.: <http://jhpl.dukejournals.org/content/38/2/299.full.pdf+html?sid=b0811f36-d4e4-4b51-a830-e175e6eee40c>).

Godine 2014. iste autorice pobrojale su za razdoblje 2005. do 2014. još 350 novih slučajeva. Brojne primjere navodi i tekst Centra za reproduktivna prava: Punishing Women for Their Behavior during Pregnancy: http://www.reproductiverights.org/sites/default/files/documents/pub_bp_punishingwomen.pdf.

U SAD su najčešće na meti ovih zakona siromašne i neobrazovane ne-bjelkinje ovisne o ilegalnim drogama, najčešće kokainu. Te žene su stigmatizirane kao nemoralne, "loše majke" koje zaslužuju najteže kazne. Ne tretira ih se kao bolesne trudnice koje trebaju liječenje svoje ovisnosti i druge oblike medicinsko-socijalne pomoći. Optužbe i kazne temeljene su na rezultatima nepotpunih ranih studija o utjecaju kokaina na fetus iz 80. i 90. godina, koji su se daljnjim istraživanjima pokazali netočnim i pretjeranim Na današnjem stupnju znanja poznati su negativni učinci kokaina na trudnoću, koji može dovesti do hipertenzije, prijevremenog poroda i abrupcije placente, ali i da prenatalna ekspozicija kokainu nema težih posljedica na razvoj djeteta od mnogih drugih okolnosti u trudnoći, kao što su npr. nedostatna prehrana, nedovoljna zdravstvena zaštita i život u neimaštini. Također, prenatalno izlaganje nekim legalnim rekreacijskim drogama (alkohol, nikotin) i nekim lijekovima regularno propisanim trudnici zbog bolesti (SSRI antidepresivi, antipsihotici, valproat, terbutalin, citostatici...) mogu rezultirati znatno težim oštećenjima ploda od nekih ilegalnih droga. Nova saznanja, međutim, još nisu uspjela otkloniti strah i egzaltaciju koja je 80-tih godina prošlog stoljeća posijana o opasnosti rađanja čitave generacije djece koja će zbog izlaganja kokainu u maternici biti neurološki i mentalno oštećena, agresivna i sklona kriminalu. Predrasude prema "crack-majkama" i "crack-djeci" još su prisutne u općoj javnosti, ali i među tužiteljima, sucima i u medicinskoj profesiji, pa su i danas temelj za optuživanje i kažnjavanje trudnica koje koriste kokain i/ili druge droge.

Sudskoj praksi kažnjavanja trudnica protive se mnoge medicinske i javno-zdravstvene organizacije, među ostalima Američko udruženje liječnika (AMA), Američka pedijatrijska akademija (APA), Američki koledž opstetričara i ginekologa (ACOG), Američko društvo za medicinu ovisnosti (ASAM) i Američko udruženje za javno zdravstvo (APHA). Njihovo zajedničko stajalište jeste da kažnjavanje trudnica ne štiti dobrobit ni fetusa ni djeteta, nego, suprotno tome, zbog straha od kažnjavanja dovodi do izbjegavanja zdravstvene zaštite i socijalne potpore namijenjene depriviranim trudnicama, posebno ovisnicama. Kako se nelegalni pobačaj u SAD kažnjava s dvije godine zatvora za trudnicu, mnogi smatraju da će žene posegnuti čak i za nelegalnim prekidom trudnoće, kako bi se zaštitile od drakonskih kazni za ugrožavanje fetusa ako zadrže i iznesu trudnoću do kraja. Rezultat penalizacije žena nije smanjenje broja onih koje uživaju droge u trudnoći i boljitak njihove djece, nego bijeg tih trudnica iz sustava zdravstvene i socijalne zaštite ili prekidanje trudnoće. Suprotno kažnjavanju, profesionalne medicinske organizacije plediraju za unapređivanje edukacije, prevencije i liječenje ovisnosti kod trudnica i drugih medicinsko-socijalne mjere, koje su se pokazale primjerenijima u rješavanju ovog vrlo kompleksnog zdravstvenog i socijalnog problema. Liječničke organizacije se također protive i obavezi prijavljivanja trudnica koje koriste droge i alkohol, koje u nekim državama nalaže zakon. One tvrde da liječnici time narušavaju povjerenje pacijentica, zbog čega one izbjegavaju zdravstvenu skrb koja im je nužna.

ZAKLJUČAK

Malo tko razabire da se iza kažnjavanja trudnica-ovisnica za ugrožavanje ploda drogama, što zbog postojećih predrasuda i kontroverzi mnogima čak može izgledati sasvim prihvatljivo, valja nabrojiti drugih potencijalnih rizika za fetus, poznatih i nepoznatih, dokazanih i nedokazanih, stvarnih i fiktivnih, zbog kojih žena može biti optužena i osuđena ili nad njom može biti primijenjena sudska prisila u ime interesa zigote, embrija ili fetusa. Ženi se danas u trudnoći propisuje sve veći broj obaveza i ograničenja s ciljem rađanja zdravog potomstva. Od trudnice se očekuje da nadzire i disciplinira gotovo sve aspekte svog života u skladu s neprestano rastućim brojem preporuka za zdravu trudnoću i zdravo potomstvo: od npr. prehrane, uživanja alkohola, pušenja, pijenja kave, korištenja lijekova, seksa, rekreacije, vrste posla, zdravstvene zaštite, vožnje auta... do npr. položaja u kojem spava, što misli i osjeća, koju muziku sluša, koju kozmetiku upotrebljava... A u perspektivi, svako ponašanje trudnice koje tijela koja imaju autoritet i moć osumnjiče ili proglašavaju rizičnim za plod mogu postati osnova za prisilu i sudski progon trudnice. Ograničenja se ponekad protežu i na sve žene u generativnoj dobi koje nisu trudne, ali bi mogle zatrudniti. Tako npr. Ministarstvo zdravlja SAD-a još od 2000. godine preporuča totalnu apstinenciju od alkohola svim ženama u dobi za rađanje (18-44 godine), kako u trudnoći tako i izvan nje.

Malo tko razabire da se iza kažnjavanja trudnica-ovisnica za ugrožavanje ploda drogama, što zbog postojećih predrasuda i kontroverzi mnogima čak može izgledati sasvim prihvatljivo, valja nebrojeno drugih potencijalnih rizika za fetus, poznatih i nepoznatih, dokazanih i nedokazanih, stvarnih i fiktivnih, zbog kojih žena može biti optužena i osuđena ili nad njom može biti primijenjena sudska prisila u ime interesa zigote, embrija ili fetusa. Ženi se danas u trudnoći propisuje sve veći broj obaveza i ograničenja s ciljem rađanja zdravog potomstva. Od trudnice se očekuje da nadzire i disciplinira gotovo sve aspekte svog života u skladu s neprestano rastućim brojem preporuka za zdravu trudnoću i zdravo potomstvo: od npr. prehrane, uživanja alkohola, pušenja, pijenja kave, korištenja lijekova, seksa, rekreacije, vrste posla, zdravstvene zaštite, vožnje auta... do npr. položaja u kojem spava, što misli i osjeća, koju muziku sluša, koju kozmetiku upotrebljava... A u perspektivi, svako ponašanje trudnice koje tijela koja imaju autoritet i moć osumnjiče ili proglase rizičnim za plod mogu postati osnova za prisilu i sudski progon trudnice. Ograničenja se ponekad protežu i na sve žene u generativnoj dobi koje nisu trudne, ali bi mogle zatrudniti. Tako npr. Ministarstvo zdravlja SAD-a još od 2000. godine preporuča totalnu apstinenciju od alkohola svim ženama u dobi za rađanje (18-44 god.), kako u trudnoći tako i izvan nje. Malo tko primjećuje da za muške partnere progonjenih trudnica, buduće očeve, ne postoje nikakva, a ponajmanje zakonska ograničenja ponašanja u razdoblju trudnoće partnerice. Njima je dopušteno piti, drogirati se, pušiti i živjeti po svojoj slobodnoj volji, bez obzira na trudnoću u čijem su nastanku sudjelovali. Dapače, nema zakona koji bi ih silio da dočekaju rođenje djeteta i brinuti o njemu, iako ih to većina dobrovoljno čini. Podaci iz SAD za 2013. govore da 42% bioloških očeva koji nisu u braku ne dočekaju s partnericom njezin porod. U Hrvatskoj gotovo 3/4 rastavljenih roditelja, pretežno su to očevi, ne plaća alimentaciju za svoju djecu. Sud takvim očevima u najnovije vrijeme u Hrvatskoj dosuđuje blage zatvorske (nekoliko mjeseci) ili uvjetne kazne, dok kažnjavanje trudnica, za sada u SAD a ne kod nas, može ići i do doživotnog zatvora. Da se radi o očitoj diskriminaciji žena vezanoj uz njihovu reproduktivnu funkciju jasno je vidljivo.

Valja neprestano imati na umu, da se ograničavanja prava bilo kojoj grupi ljudi u nekoj novoj situaciji lako mogu protegnuti i na druge, koji su bili ravnodušni dok ih se nije izravno ticalo. Po onoj slavnoj izreci njemačkog protestantskog pastora Martina Niemoellera:

Prvo su došli po komuniste, ja sam šutio,
jer nisam bio komunist.

Kada su došli po Židove, ja sam šutio
jer nisam bio Židov.

Kada su došli po sindikaliste, ja se nisam pobunio
jer nisam bio sindikalist.

Kada su došli po mene,
više nije bilo nikoga da se pobuni.

Ograničavanje ili oduzimanje prava u pravilu počinje sa skupinama koje su u nekom društvu ozloglašene i omražene, gdje se ne očekuje negativna reakcija i protivljenje javnosti. Jesu li to komunisti ili Židovi u doba nacizma ili trudnice-ovisnice u vrijeme "rata na droge" i pokreta za priznavanje prava fetusa na račun gubitka prava žena, nema značajne razlike. Je li ograničavanje prava opravdano ili nije, najčešće se ne propituje, kao što se ne propituje ni čemu ili kome ono služi ili šteti. Kada se bilo kojoj trudnici derogira bilo koje temeljno ljudsko prava u ime zigote, embrija ili fetusa, koji danas nemaju pravni subjektivitet, to je kamenčić bačen u vodu; valovi koje će izazvati šire se koncentrično i obuhvatiti će i ono čemu se malo tko nadao. Ali je tada već kasno.

Autorica: Doc. dr. sc. Gorjana Gjurić, dr. med.

Zagreb, 13. 10. 2016.

Literatura

Općenito o sudskim progonima trudnica u SAD

Paltrow L.M and Flawin J. Arrestes of and Forced Interventions on Pregnant Womens in the US 1973-2005: Implications for Womne's Legal Status and Public Health. Journal of Health Politics, Polica and Law. Vol. 38, No. 2, April 2013, str. 299-344.

<http://jhjpl.dukejournals.org/content/38/2/299.full.pdf+html?sid=b0811f36-d4e4-4b51-a830-e175e6eee40c>

Center for Reproductive Rights: Punishing Women for Their Behavior during Pregnancy : An Approache That Undermines Women's Health and Children's Intersts, rujan 2000

http://www.reproductiverights.org/sites/default/files/documents/pub_bp_punishingwomen.pdf

National Conference of State Legislatures: Fetal Homicide Laws. <http://www.ncsl.org/issues-research/health/fetal-homicide-state-laws.aspx>

<https://www.propublica.org/article/when-the-womb-is-a-crime-scene> ProPublica i AL com

<https://www.propublica.org/article/this-alabama-judge-has-figured-out-how-to-dismantle-roe-v-wade>

<http://www.forensicmag.com/article/2015/09/when-womb-becomes-crime-scene>

<http://www.politicalresearch.org/2015/09/17/using-the-war-on-drugs-to-arrest-pregnant-women/#sthash.LPozhkwx.dpbs>

<http://manessmorrison2.blogspot.hr/2015/01/a-brand-new-crime-miscarriage-this.html>

<https://www.amnesty.org/en/documents/amr51/3623/2016/en/>

<http://www.thenation.com/article/state-where-giving-birth-can-be-criminal/>

Boudreaux JM, Thompson. jr. M. Materno-Fetal Rights and Substance Abuse: Gestation without Representation. J Am Acad Psychiatry Law; 2015. 43: 137-40.

<http://www.jaapl.org/content/43/2/137.full>

Schwartz AR. Dangerous or Just Pregnant. Indiana Journal of Law and Social Justice 2015; 3 (2): 233

<http://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1039&context=ijlse>

<http://www.eastcountymagazine.org/political-reflections-column-pregnancy-police>

Chervenak, Frank A., and Laurence B. McCullough. "Legal intervention during pregnancy " The Journal of the American Medical Association 265 (1991): 1953.

<http://www.nytimes.com/1992/07/24/news/mother-cleared-of-passing-drug-to-babies.html> / slučaj

Jennifer Clarice Johnson, Florida, presuda donesena 1989., ukinuta 1992./

Cornelia Whitner

3. Burdge, Roger. "Whitner v. South Carolina: Child abuse laws to apply to viable fetuses." *Journal of Law & Family Studies* 1 (1999): 277–85.

5. Coady, Regina M. "Extending child abuse protection to the viable [4] fetus [5]: Whitner v. State of South Carolina." *St. John's Law Review* 71 (1997): 667–90.

<http://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1581&context=lawreview>

6. Dubler, Ariela R. "Monitoring Motherhood." *The Yale Law Journal* 106 (1996): 935–40.

7. Mochow, Suzanne Painter. "Whitner v. South Carolina: Criminal prosecution for abuse of fetus." *Journal of Juvenile Law* 18 (1997): 238–42.

8. Parks, Kellam T. "Protecting the fetus: The criminalization of prenatal drug use." *William & Mary Journal of Women and the Law* 5 (1998): 245–71.

<http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1253&context=wmjowl>

9. South Carolina Children's Code § 20–7–10 (1976).

<http://www.scstatehouse.gov/archives/CodeofLaws2000/t20c007.php>

10. *Whitner v. South Carolina*. 492 S.E.2d 777 (1997), cert. denied, 118 S. Ct. 1857 (1998).

http://scholar.google.com/scholar_case?q=whitner+v.+south+carolina&hl=en&as_sdt=806&case=15681446953069989830&scilh=0

Supreme Court of South Carolina. Cornelia WHITNER, Respondent, v. STATE of South Carolina, Petitioner. No. 24468. Decided: July 15, 1997 <http://caselaw.findlaw.com/sc-supreme-court/1238430.html>

http://www.huffingtonpost.com/sexual-justice/pregnant-women-who-use-dr_b_596681.html

<https://embryo.asu.edu/pages/whitner-v-south-carolina-1997>

<http://www.advocatesforpregnantwomen.org/issues/whitner.htm>

Regina McKnight

Center for Reproductive Rights. Punishing Women for Their Behavior during Pregnancy.

http://www.reproductiverights.org/sites/default/files/documents/pub_bp_punishingwomen.pdf

http://advocatesforpregnantwomen.org/issues/criminal_cases_and_issues/state_v_regina_mcknight_background.php

<http://www.nytimes.com/2001/05/24/opinion/in-america-stillborn-justice.html>

<http://wpde.com/news/videos/regina-mcknight-released-from-prison?id=149364>

http://www.law.harvard.edu/students/orgs/crcl/vol39_2/bhargava.pdf

http://www.trialtheory.com/appellate-opinions/regina_mcknights_case_overturn_1/

Renny Gibs

Pilkington E. Outcry in America as pregnant women who lose babies face murder charges.

The Guardian, 24.06.2011. <http://www.theguardian.com/world/2011/jun/24/america-pregnant-women-murder-charges>

<https://www.propublica.org/article/stillborn-child-charge-of-murder-and-disputed-case-law-on-fetal-harm>

<https://www.propublica.org/article/judge-throws-out-murder-charge-in-mississippi-fetal-harm-case>

<https://www.scu.edu/ethics/focus-areas/bioethics/resources/forcing-pregnant-women-to-do-as-theyre-told/>

<http://www.motherjones.com/politics/2013/05/buckhalter-mississippi-stillbirth-manslaughter>

Michelle Marie Greenup

<http://www.eastcountymagazine.org/political-reflections-column-pregnancy-police>

Casey Shehi

Nina Martin. Take a Valium, Lose Your Kid, Go to Jail <https://www.propublica.org/article/when-the-womb-is-a-crime-scene> 23.09.2015.

<http://www.cosmopolitan.com/politics/news/a46736/taking-half-a-valium-could-land-you-in-jail/>

Jane Doe

Martin N. Alabama's Meth Lab Law, Abortion Rights and the Strange Case of Jane Doe. ProPublica, 31. 07. 2015, <https://www.propublica.org/article/alabamas-meth-lab-law-abortion-rights-and-the-strange-case-of-jane-doe>

Bei Bei Shuai

https://en.wikipedia.org/wiki/Bei_Bei_Shuai

Istraživanja učinaka droga u trudnoći (nova):

American Academy of Pediatrics. "Drug-exposed infants." Pediatrics 96 (1995): 364–7.

<http://pediatrics.aappublications.org/content/96/2/364.full.pdf+html>

Academy of Pediatrics technical report: "Prenatal Substance Abuse: Short- and Long-term Effects on the Exposed Fetus". The table is entitled: Summary of Effects of Prenatal Drug Exposure.

<http://pediatrics.aappublications.org/content/131/3/e1009.full.pdf> , 2013.

https://en.wikipedia.org/wiki/Prenatal_cocaine_exposure

Hurt H. Poverty Has a Greater Impact than Cocaine on Young Brain. Journal on Developmental and Behavioral Pediatrics 1999; 20: 418-419 u Mozes A. Reuters Health , prosinac 1999.

http://www.rave.ca/en/news_info/167811/all/

Fitzgerald S. " Crack baby" study ends with unexpected but clear result.

http://articles.philly.com/2013-07-22/news/40709969_1_hallam-hurt-so-called-crack-babies-funded-study

Thompson BL, Levitt P, Stanwood GD. Prenatal exposure to drugs: effects on brain development and implications for policy and education, Nat Rev Neurosci. 2009; 10(4): 303–312.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2777887/#R184>

Barry M Lester, Lynne Andreozzi i Lindsey Appiah. Substance use during pregnancy: time for policy to catch up with research. Harm Reduct J. 2004; 1: 5. doi: 10.1186/1477-7517-1-5
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC419718/>

Stavovi medicinskih organizacija o kažnjavanju trudnica i problemu droga u trudnoći

1. American Academy of Pediatrics. "Drug-exposed infants." Pediatrics 96 (1995): 364–7.

<http://pediatrics.aappublications.org/content/96/2/364.full.pdf+html>

Academy of Pediatrics technical report: "Prenatal Substance Abuse: Short- and Long-term Effects on the Exposed Fetus". The table is entitled: Summary of Effects of Prenatal Drug Exposure.

<http://pediatrics.aappublications.org/content/131/3/e1009.full.pdf> , 2013.

2. American College of Obstetricians and Gynecologists, and Committee on Health Care for Underserved Women. "Substance abuse reporting and pregnancy [8]: the role of the obstetrician-gynecologist." Committee Opinion 473 (2011): 1–2.

<http://www.acog.org/~media/Committee%20Opinions/Committee%20on%20Health%20Care%20for%20Underserved%20Women/co473.pdf?dmc=1&ts=20120317T0442562459>

http://www.acog.org/Resources_And_Publications/Committee_Opinions/Committee_on_Health_Care_for_Underserved_Women/Substance_Abuse_Reporting_and_Pregnancy_The_Role_of_the_Obstetrician_Gynecologist , 2011, potvrđeno 2014.

American Society of Addiction Medicine. Public Policy Statement on Chemically Dependent Women and Pregnancy. [http://www.asam.org/docs/default-source/public-policy-statements/1chemically-dep-women-9-89.pdf?sfvrsn=0#search="pregnancy](http://www.asam.org/docs/default-source/public-policy-statements/1chemically-dep-women-9-89.pdf?sfvrsn=0#search=), 1989.

American Society of Addiction Medicine Women, Alcohol and Other Drugs and Pregnancy.

<http://www.asam.org/advocacy/find-a-policy-statement/view-policy-statement/public-policy-statements/2011/12/15/women-alcohol-and-other-drugs-and-pregnancy>, 2011.

CDC. MMWR. Alcohol Consumption Among Women Who Are Pregnant or Who Might Become Pregnant --- United States, 2002 <http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5350a4.htm>

Ko JY, Patrick SW, Tong VT, Patel R, Lind JN, Barfield WD. Incidence of Neonatal Abstinence Syndrome — 28 States, 1999–2013. MMWR Morb Mortal Wkly Rep 2016;65:799–802. DOI:

<http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6531a2>

Ovaj tekst je objavljen i na: <https://wordpress.com/page/pametnomdosta.wordpress.com/67>